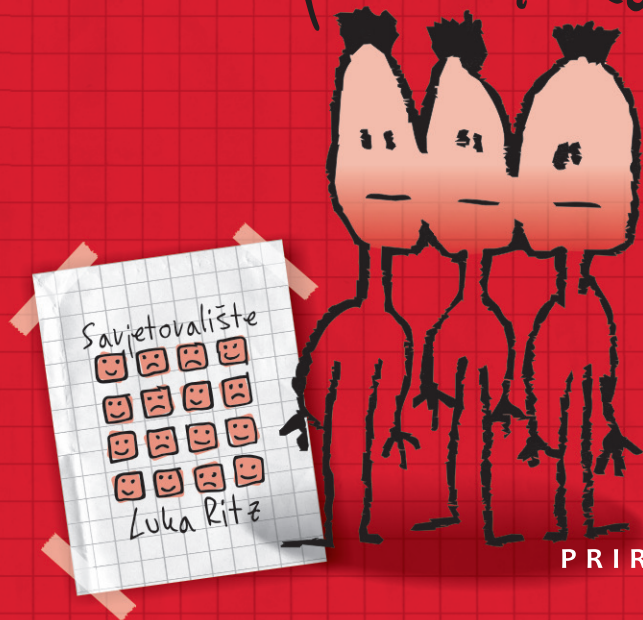

Forum-kazalište

Prevenција nasilja putem interneta metodom forum-kazališta

Primjer dobre prakse

PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE I
STRUČNE SURADNIKE

IMPRESUM

Brošura „Prevenција nasilja putem interneta
metodom forum-kazališta. Primjer dobre prakse“

priručnik za nastavnike i stručne suradnike

Izdavač:

Savjetovalište "Luka Ritz"

Tisak i oblikovanje:

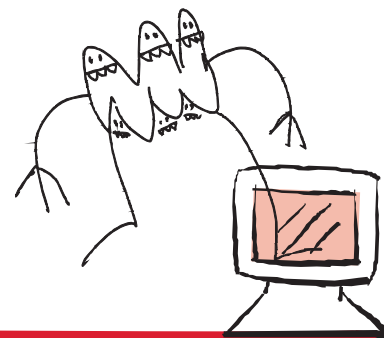
B.T. Commerce

Naklada:

500 kom

Zagreb, 2014.

Ova brošura je nastala uz financijsku pomoć
Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

“Međuvršnjačko nasilje putem interneta uključuje poticanje grupne mržnje, napade na privatnost, uznemiravanje, uhođenje, vrijeđanje, nesvjestan pristup štetnim sadržajima te širenje nasilnih i štetnih komentara. Može uključivati i slanje okrutnih, zlobnih i prijetećih poruka kao i kreiranje internetskih stranica koje sadrže priče, crteže, slike i šale na račun vršnjaka...” (preuzeto iz brošure “Nasilje preko interneta”, Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba).

OD KUDA SMO KRENULI...

Živimo u vremenu oblikovanom snažnim, brzim i kontinuiranim promjenama u tehnici i tehnologiji koje su zaživjele, pa i ovladale mnogim oblastima života i rada. Nove informacijsko-komunikacijske tehnologije otvaraju nove izvore znanja i načine komunikacije, oblikuju naše privatno i poslovno vrijeme. Pri tom postaju dobrodošao, sveprisutan, nezaobilazan, ali i neupitan dio naših života. Upravo ta neupitnost i apsolutna dostupnost dovodi do prekomjerne upotrebe istih, do te mjere da možemo govoriti o ovisnosti. Nove tehnologije idu ruku pod ruku s konzumerističkim potrebama te brzim i površnim načinom života, podržavajući često krive vrijednosti koje se u svojoj privlačnosti i lakoći najviše očituju, ali i prelamaju na mlađim generacijama– najboljim konzumeristima svih i svakojakih informatičkih usluga.

Ovisničko ponašanje, kojem su posebno sklona djeca i mladi, može se očitovati u nekoliko aspekata korištenja interneta: **ovisnost o društvenim mrežama i kontaktima** (Facebook, Twitter, IM, chat...), **opsjednutost on-line aktivnostima i on-line igrama**, koje stvaraju osjećaj društvene pripadnosti i za djecu često opasnu iluziju druge stvarnosti kojom mogu gospodariti. Nadalje, tu je i **ovisnost o informacijama**: istraživanje nebitnih stvari potkrepljeno neprovjerenim informacijama, često površnim i netočnim.

Uz ovisničko ponašanje, internet kao nov, mladoj generaciji prilagođen način komunikacije često je i plodno tlo za nasilje među djecom i mladima– **cyberbullying**. ☹

...DO ČEČA SMO

O PROJEKTU "NET GENERACIJA.HR"

Net generacija je pojam koji opisuje generacije koje su rođene okružene računalima, internetom i video-igricama, a „Net generacija.hr“ projekt je aktivnog uključivanja učenika osnovnih i srednjih škola te njihovih nastavnika u prevenciju ovisnosti o internetu te cyberbullinga, nasilja putem interneta. Projekt je proveden u školskoj godini 2012/ 2013. uz podršku Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

Projekt su činile slijedeće projektne aktivnosti:

1. Deset izvedbi jedne forum-priče za učenike osnovnih i srednjih škola.
2. Pilot-projekt u OŠ Stenjevec koji je obuhvaćao formiranje učeničke forum-skupine te kontinuirane forum-izvedbe za učenike i nastavnike te školske zajednice. Forum-izvedbe usko su bile vezane za temu nasilja putem interneta, a proizašle su iz iskustava učesnika forum-grupe.

DOŠLI

3. Održavanje dvodnevni forum-radionica za učenike i nastavnike u Savjetovalištu na teme vršnjačkog nasilja, nasilja novih tehnologija, ovisnosti djece i mladih, nasilja putem interneta i dr.

4. Izrada informativne knjižice “Nasilje putem interneta” namijenjene svim sudionicima projekta.

Cilj projekta bio je osvještavanje i smanjenje pojave ove vrste ovisnosti i rizika nasilnog djelovanja kod navedene učeničke skupine uz pomoć neformalnog edukativnog dijaloga te dramsko-pedagoških metoda kazališta potlačenih– forum-kazališta.

Učeci i vježbajući metodu forum-kazališta učenici postaju aktivni sudionici prevencije, osvještavajući te spoznavajući probleme promišljanjem i djelovanjem, traženjem i predlaganjem rješenja za situacije u kojima se i sami nalaze i koje su im poznate, ali često i neosvještene. Iskustvo forum-kazališta pri tom priprema učenike na djelovanje u stvarnim životnim situacijama pokazujući im načine kako detektirati problem i kako iznaći niz rješenja koja dovode do smanjenja problema ili njegova rješavanja.

Ostali ciljevi projekta:

→ osvijestiti i informirati uč-nike, nastavnike i roditelje o opasnostima nasilja putem inter-neta, načinima djelovanja i zaštiti te zakonskoj regulativi

→ poticati aktivno uključivanje učenika u preventivne aktivnosti vezane uz ovu problematiku za osobno osvještavanje i izna-žavanje rješenja

→ osvijestiti nastavnike, ali i roditelje o potrebi povećane pozornosti nad aktivnostima uče-nika na internetu u domu i u škol-skom okruženju, ali i pomoći im konkretnim savjetima kako djelo-vati te zaštitu djecu i mlade

→ osigurati kvalitetnu edukaciju svih sudionika projekta o proble-mima ovisnosti o novim tehnolo-gijama, osvijestiti rizike i posljedi-ce njihove prekomjerne upotrebe

→ razvijati samopoštovanje i socijalne vještine kod učenika 🗨️

KAZALIŠTE POTLAČENIH I METODA FORUM-KAZALIŠTA

“Sada, kada je toliko izvjesnosti postalo sumnjama, kada je toliko snova izbljedjelo na suncu i toliko nade postalo varkama – sada kada prolazimo kroz jako zbunjujuća vremena i situacije, pune sumnji i nesigurnosti, sada više nego ikad, vjerujem da je vrijeme za kazalište koje će na najbolji mogući način postaviti prava pitanja u pravo vrijeme. Budimo demokratični i zamolimo publiku da nam povjeri svoje želje i pokaže druge mogućnosti. Nadajmo se da ćemo jednom – ne u tako dalekoj budućnosti – moći uvjeriti ili prisiliti naše vlade, naše vođe da učine isto, upitaju svoju publiku – nas – što bismo učinili kako bi svijet postao mjesto za život i sreću – da, to je moguće – a ne samo tržnica na kojoj prodajemo svoju robu i svoje duše. Nadajmo se! Radimo na tome!”

(Boal, A., “Igre za glumce i ne-glumce”)

Augusto Boal (1931–2008.), brazilski umjetnik, politički i kulturni aktivist, kazališni redatelj, pisac, tvorac je “kazališta potlačenih”, političkog kazališta namjenjenog promjeni društvenih odnosa. Tijekom 1950-ih i 1960-ih postao je jednom od najistaknutijih ličnosti brazilskog, politički i kulturno vrlo angažiranog kazališta. Nakon što 1971. godine objavljuje svoju knjigu *Kazalište potlačenih*, kao i mnogi drugi brazilski angažirani umjetnici, biva uhićen i mučen te nakon izlaska iz zatvora odlazi s obitelji iz zemlje. Tek se 1986. godine vraća ponovno u Brazil. Boravak u Europi, brojne radionice i prijevodi njegovih knjiga na engleski i francuski, pridonijeli su širenju ideje kazališta potlačenih širom svijeta.

Danas se **metode kazališta potlačenih** koriste u gotovo 100 zemalja svijeta. Krenuvši od ideje da se pojača i osnaži uloga kazališta kao umjetnosti koja ima moć društve promjene, pomiče naglasak s kazališta-ka-predstave, gotova proizvoda za pokazivanje gledateljima, u kazalište-ka-pokus, u mjesto gdje gledatelj aktivno sudjeluje u određenju dramskog zbivanja. U kontekstu poetike potlačenih, cilj je pretvoriti ljude – gledatelje, pasivna bića, promatrače unutar kazališnog fenomena, u subjekte, aktivne sudionike,

glumce-mjenjače onog što se ispred njih događa. Upravo stoga metode kazališta potlačenih koriste se u svrhu poticajnog djelovanja na ljude u sučeljavanju s aktualnim problemima i iskušavanju različitih rješenja nekog problema koji ih se (do)tiče.

Forum-kazalište jedna je, ujedno i najčešća tehnika kazališta potlačenih uz novinsko kazalište, kazalište slika, nevidljivo kazalište te legislativno kazalište. Tehniku forum-kazališta Boal je prvi put primijenio 1973. godine u Peruu, u okviru programa opismenjavanja stanovništva, u kojem je kroz kazališni medij omogućio nepismenima, neobrazovanima i potlačenima da izraze svoje stavove i uvjerenja. Radi se o interaktivnom kazalištu u kojem gledatelji, uz posredničku ulogu džokera, aktivno – pitanjima, savjetima te igranjem uloga – sudjeluju u rješavanju nekog društvenog, naizgled nerješivog problema. Taj problem uvijek je posljedica nekog oblika tlačenja te uključuje vidljiva tlačitelja (antagonista) i potlačenog (protagonista). U praksi se često pokazuje korisnim u scenu uključiti i treću skupinu- svjedoke/ promatrače (trigoniste), koji svojom šutnjom, ravnodušnošću, strahom i pasivnošću omogućuju tlačitelju da nesmetano tlači žrtvu. Forum-kazalište postavlja model priču kao problem, a sudionicima pri tom jasno postavlja pitanje “Što ja tu mogu?”. Važno je u konstrukciji scene da je problem koji se prikazuje realan, tj. stvaran, da se s njim publika može identificirati te da su otvoreni kanali promjenjiva ishoda priče unutar kojih je moguće djelovanje, tj. iznalaženje rješenja. Pri tom, ne traži se jedno, pravo ili idealno rješenje, već je cilj sagledati priču iz više perspektiva koje otvaraju i više mogućnosti. Upravo na taj način, prelazeći

zamišljenu kazališnu rampu, gledatelj-glumac preuzima ulogu protagonista i/ili tritagonista, mijenja dramsko zbivanje, iskušavajući rješenje, iskušava mogućnost promjene, po Boalovim riječima, priprema se za zbiljsku akciju. Drugim riječima, djelujući unutar sigurnog kazališnog prostora, gledatelji–glumci imaju priliku promatrati sebe, iskustveno učiti te se pripremati za djelovanje u stvarnom životu. Na ovaj se način neki oblik nepravde lakše razumije i upamti putem sudjelovanja u njemu, a u konačnici se učesnici empatiziraju i ojačavaju.

OPĆA PRAVILA FORUM-PRIČE

- u traženju rješenja prikazanih problema ne može se koristiti nasilje
- rješenja moraju biti realna, vjerojatna, a ne “čarobna”
- gledatelji mogu intervenirati na sljedeće načine:
 - a. mogu postavljati pitanja likovima na sceni i ispitati njihovu motivaciju
 - b. mogu sugerirati i zadati nove zadatke likovima
 - c. mogu intervenirati zamjenom likova na sceni-ulaženjem u pojedini lik
- gledatelji mogu igrati sve likove i mijenjati njihova ponašanja izuzev lika tlačitelja
- ulazeći u lik, gledatelji ne mogu mijenjati osnovni karakter lika koji igraju. ☒

KAKO TO IZGLEDA U PRAKSI PRIMJER FORUM-PRIČE

FORUM-PRIČA: BFF (Best Friends Forever)

U jednoj zagrebačkoj osnovnoj školi, u 8. razredu...

JA SAM NIKA.
IMAM 13 GODINA.
IDEM U 8. RAZRED I
JEDNOG BI DANA
VOLJELA IMATI
PUNO NOVACA.

JA SAM EMA.
IDEM U 8. RAZRED
I NAJBOLJA MI JE
FRENDICA LUCIJA.

JA SAM SARA.
IDEM S NJIMA
U RAZRED I
SVIĐA MI SE
LOVRO.

JA SMA LUCIJA.
IMAM 13 GODINA.
ODLIČNA SAM UČENICA I
PRIJATELJICE SU MI
NAJVAŽNIJE NA SVIJETU.

BOK, JA SAM IVAN.
IMAM 13 I POL GODINA.
SA SVIMA SAM U RAZREDU OK.
SVIĐA MI SE SARA.

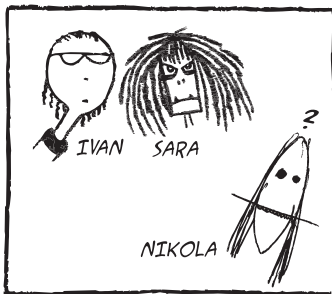

JA SAM NIKOLA.
SLUŠAM METAL I UGLAVNOM
MI SVI IZ RAZREDA
IDU NA ŽIVCE.

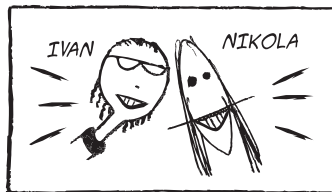

Nika, Lucija, Sara i Ema najbolje su prijateljice (BFF – Best Friends Forever).

Odlučile su promijeniti zajedničku profilnu fotku na fejsu. Škljoc! Nova fotka je tu. Ali, jao! Jedino je Lucija dobro ispala, Niki se vide odvratni podočnjaci, Ema je tako nezadovoljna da ne može ni opisati, a Sari se vidi ogroman prišt nasred čela. Katastrofa, ako to Lovro vidi! Sara priznaje prijateljicama da joj se sviđa Lovro. Ova fotka ne smije na fejs! Dogovore se da će je ipak sačuvati u inboxu kako bi se mogle smijati i zezati s njom.

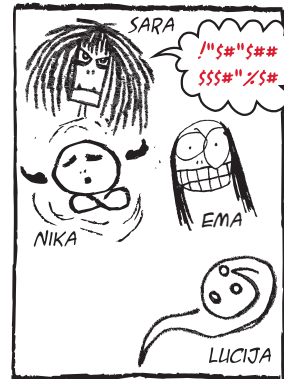
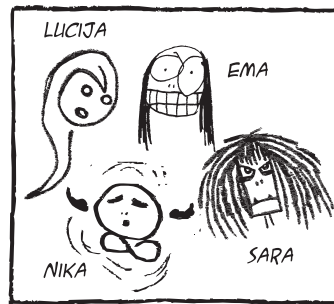

Drugo jutro u školi, prije početka sata, Sara pokušava otvoriti na fejsu što je Lovro lajkao. Prilazi joj Ivan i kad sazna da joj se Lovro sviđa, ojađeno joj otkrije da se Lovri sviđa njena najbolja prijateljica Lucija i da joj je poslao poruku u inbox. Kako bi otklonila sumnju, Sara uz pomoć Lucijine lozinke ulazi na njen Facebook-profil i otkriva poruku „Sviđaš mi se!“. Bijesna što joj je Lucija prešutjela poruku, Sara s njenog profila objavljuje fotku za koju su se dogovorili da je nitko neće vidjeti. Samo jedan klik i public! U trenutku kad Sara Lucijinom lozinkom ulazi na njenu stranicu, pored njih prolazi Nikola te djelomično čuje njihov razgovor. Ivan, pak, Saru ne ometa u njenom naumu.

U razredu Nikola se priključi na fejs i otkriva fotku na kojoj cure izgledaju „grozno“. Pokazuje fotku Ivanu. Zajedno se smiju.

Kad shvate da je fotka objavljena, djevojke se posvađaju. Optužuju Luciju. Nije im jasno kako je mogla to napraviti i tako ih iznevjeriti. Sad će svi to vidjeti! Tko zna koliko ih je fotku već „skinulo“. Što napraviti? Pa to se ne može obrisati! Najglasnija i najodlučnija među njima je Sara. Lucija se brani jer ne bi nikad, baš nikad tako nešto napravila. Možda joj je netko provalio na profil. Nika i Sara je nemilice napadaju. Emi nije svejedno zbog fotke, ali ipak je na Lucijinoj strani. U žaru vike Sara je upita za Lovru, ne sviđa li joj se on možda pa je zato i stavila fotku na kojoj jedino ona dobro izgleda. Izdala ju je zauvijek. Zato će napraviti novu grupu na fejsu „Svi koji misle da je Lucija Horvat drolja!“

U izvedbi forum-priče je učestvovalo

 osnovnih škola

 srednje škole

 učenička doma

Ukupno: 224 učenika

Nakon forum-priče uslijedio je kratak razgovor o viđenom te aktualizacija priče tijekom koje su se učenici, gotovo bez iznimke, složili da je priča uvjerljiva, a problem realan i čest u njihovoj svakodnevici. Nadalje, odlučili su pokušati zaštititi žrtvu te isprobati postoje li intervencije iz pojedinih likova u priči, koje bi spriječile prikazano nasilje. Učenici su definirali uloge - tlačitelja, potlačenog i njihove potencijalne pomagače - te su im objašnjena pravila na koji način se oni mogu uključiti i promijeniti ishod priče, uz važnu napomenu da jedini lik kojeg ne mogu zamijeniti jest lik tlačitelja. Pri tom, naravno, iz drugih likova mogu pokušati utjecati na njegovo ponašanje. Razina uključenosti učenika bila je zadovoljavajuća, a predložena rješenja problema u

priči realna, hrabra, razborita. Najčešće mjesto intervencije bio je lik prijatelja Ivana koji je tračem i pokrenuo tlačenje, ali je i u pravom trenutku mogao spriječiti eskalaciju. Često mjesto intervencije bile su i prijateljice, posebice Ema, jer je uočeno da se žrtva počinje zauzimati za sebe ukoliko osjeti podršku bliske osobe. Nadalje, promjena Eminog ponašanja pozitivno djeluje i na drugu prijateljicu, Niku, koja često omekšava svoj stav prema Luciji. Rijetko mjesto intervencije bio je i Nikola, koji očito svojom pasivnošću i nezainteresiranošću blokira gledatelje na djelovanje. Složili su se da Nikolin lik obuhvaća veliki broj učenika koji se ne žele mješati u “tuđi” problem. Najrjeđe učenici djeluju iz lika žrtve, što upućuje na mišljenje o nemoći žrtve da se izbori za sebe. Vrlo rijetko učenici predlažu da se potraži pomoć starije osobe (nastavnika, školskog pedagoga ili roditelja), što je u skladu i s našim istraživanjem u kojem se mladi rijetko povjeravaju starijim osobama o problem cyberbullyinga. Uočljivo je da neki učenici problem „krađe tuđe lozinke i upotrebe tuđeg identiteta kako bi se ta osoba ocrnila i izvrgnula ruglu“ ne vide kao ozbiljan problem. Nadalje vidljivo je da učenici nižih razreda (osnovnoškolci) jasnije vide navedeni problem nego učenici viših razreda (srednjoškolci). Nameće se pitanje nisu li srednjoškolci intenzivnije izloženi nasilju putem interneta pa ga stoga više i ne osvještavaju kao nasilje. 😊

PILOT PROJEKT

RADIONICE FORUM-KAZALIŠTA I FORMIRANJE UČENIČKE FORUM-SKUPINE U OŠ „STENJEVEC“

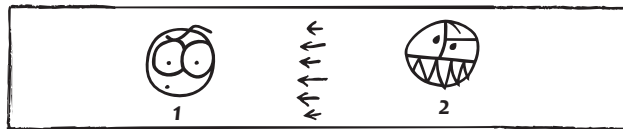
Voditeljica radionica i učeničke forum-skupine, prof. Tihana Lipovec Fraculj sastavila je izvještaj o radu na pilot-projektu, kojeg ovdje donosimo u skraćenom obliku.

Radionice forum kazališta održavale su se tijekom školske godine 2012./2013. u sedmim i osmim razredima OŠ „Stenjevec“. Održane su dvije cjelodnevne radionice tijekom kojih se formirala **forum skupina** (izvođači dviju forum predstava). Forum predstave održavane su za vrijeme sata razrednog odjela u sklopu trećeg modula Zdravstvenog odgoja (Prevenција nasilničkog ponašanja) u 7. i 8. razredima.

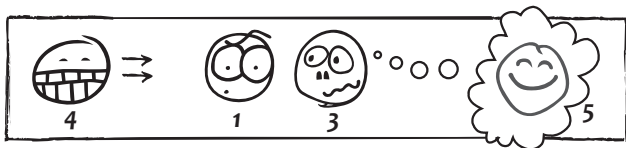
Najprije je formirana inicijalna grupa od 10 članova koji su u dvije radionice napravili dvije forum priče vezane uz problem nasilja putem interneta. Tijek rada odvijao se

FOTOGRAFIJA Prva učenička forum-priča

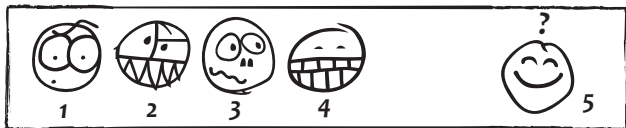
U prvoj priči „Fotografija“ učenica osmog razreda (1) stavlja svoju fotografiju na Facebook te dobiva neprimjerene i uvredljive komentare ispod fotografije od jedne učenice iz razreda (2).

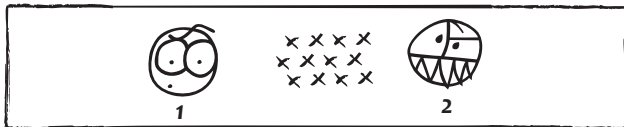
Prijateljica (3) je nagovara da uvrede prijavi razrednici (5), ali učenica (1) se nećka jer se boji tlačiteljice (2) koja je najpopularnija u razredu. Sve to pasivno promatra sa strane i jedna druga učenica iz razreda (4).

Nakon inzistiranja prijateljice da slučaj prijave razrednici nalaze se sve četiri (potlačena, tlačiteljica i pomagači) u učionici nakon nastave gdje razrednica pokušava saznati što se dogodilo. Tlačiteljica (2), međutim, nije ču da je pisala uvrede, a njezina pomagačica (4) tvrdi da nemaju dokaza. Kada potlačena (1) želi pokazati razrednici pogrdni komentar na Facebooku, na svoje veliko iznenađenje, shvaća da je komentar izbrisan i da dokaz ne postoji.

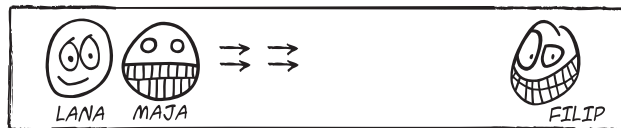
Razrednica koja se, prema vlastitim riječima, ne razumije previše u facebook, nastoji što prije riješiti sukob koji zatim eskalira par minuta kasnije na školskom dvorištu gdje tlačiteljica (2) prijeti potlačenoj (1).

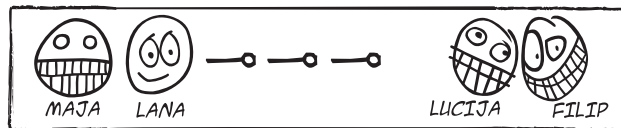
LJUBOMORA

Druga učenička forum-priča

Dvije prijateljice, Lana i Maja, sjede na klupici u parku i promatraju Filipa, dečka iz razreda koji se Lani jako sviđa.

Nedugo zatim ugledaju Luciju, prijateljicu iz razreda, kako se prisno pozdravlja s Filipom i tada Lana saznaje da je Filip nedavno prohodao s Lucijom.

U naletu bijesa Lana skrivečki fotografira njih dvoje u zagrljaju te odluči osnovati Facebook grupu „Ovako se Lucija Ivić bari s dečkima“. Uzrujana Lucija pozove Lanu u park i govori joj da smjesti izbrise grupu, ali Lana ne želi izbrisati grupu, tim više što su se mnogi u nju učlanili i pišu pogrdne komentare. Scena završava Laninim naprasnim odlaskom.

Tijek forum kazališta u svakome razredu bio je usko povezan s dinamikom samog razreda te su se jasno mogle očitati razlike svakog pojedinog razreda i osjetiti problemi koje određeni razred ima (od slabije discipline do pasivnosti). Razrednici razreda u kojima se igrao forum, bili su izrazito pozitivni prema forum kazalištu i svi su istaknuli da im je to do sada najbolja i najučinkovitija metoda rada s učenicima na temu poticanja tolerancije i nenasilja. Razrednici su izrazili želju za ponovnim dolaskom s drugom forum pričom na sat razrednika, a neki su razrednici izrazili želju da se i sami uključe u projekt.

Učenici sedmih i osmih razreda reagirali su izuzetno pozitivno i nerijetko se raspitivali hoće li forum grupa ponovo doći na sat razrednika i igrati novu forum priču. Jedan od dva sedma razreda, koja su tijekom izvedbe bila prilično pasivna, samoinicijativno je zaželio da im ponovo dođemo na sat razrednika, a u drugi smo razred išli na molbu razrednog vijeća koji navodi da je odgojna situacija u razredu zadovoljavajuća, ali da su izrazito pasivni i da se teško uključuju u raspravu i djelovanje bilo koje vrste. To je bilo očito i tijekom prvog igranja forum priče iako je ozračje u razredu bilo prijateljsko i pozitivno, za razliku od ozračja u drugom sedmom razredu koji je bio pasivan zbog dominantnog ponašanja jednog popularnog učenika čiji indiferentan stav mnogi

u razredu slijede. Iz tog razloga, oba su ova sedma razreda odabrana za igranje još jedne forum priče, a tijekom druge izvedbe razina uključenosti učenika bila je znatno veća, a predložena rješenja problema zanimljiva i funkcionalna.

Članovi forum skupine navode da su im tijekom rada na forum pričama puno pomagali sastanci poslije svakog izvedenog foruma tijekom kojih su razmjenjivali iskustva te su nastojali istaknuti što je bilo posebno dobro u izvedbi i na čemu bi još trebali poraditi. U početku im je bilo pomalo nelagodno igrati pred svojim vršnjacima, ali vrlo skoro ta je nelagoda nestala i s puno samopouzdanja stali su pred svoje vršnjake i uskočili u razne uloge. Također su izrazili pozitivan stav prema projektu i istaknuli forum radionice kao nešto što im je pomoglo da jače zauzmu vlastiti stav, prevladaju tremu, a navode da im je druženje i razmjena iskustava tijekom rada na forum pričama, bilo odlično iskustvo. Neki razrednici i roditelji navode da su se određeni polaznici radionice promijenili otkako su počeli intenzivno pohađati forum radionice, neki su poboljšali opći uspjeh jer su postali sigurniji u sebe.

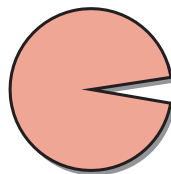
Intenzivan rad na forum radionicama rezultirao je i zajedničkom predstavom „Miss Facebook“ koju su napravili članovi forum skupine. Učenici su s predstavom nastupali na općinskoj i gradskoj smotri LiDraNa te su nastupali i u sklopu Smotre kazališnih amatera u KC

Peščnica. Predstava je pohvaljena zbog svoje aktualnosti, kritičkog promišljanja suvremenih problema mladih, odličnih scenskih rješenja te sjajne glumačke ekipe. Neki su ravnatelji izrazili želju da predstavu vide i učenici njihovih škola zbog poruke koju nosi te su učenici pozvani na gostovanje u druge škole.

O PREDSTAVI

Predstava Miss Facebook nastala je na temelju grupnih improvizacija i višednevne radionice forum teatra na kojoj su polaznici školske dramske grupe, koji su ujedno članovi forum skupine, međusobno podijelili svoja iskustva s društvenom mrežom Facebook. Predstava pokušava kritički sagledati fenomen virtualne komunikacije, ali i sveprisutnih reality showova. I sama u formi reality showa, predstava ironično progovara o načinu na koji djeca i mladi koriste Facebook te nastoji upozoriti na opasnosti koje krije svijet virtualne komunikacije. Predstavu je na temelju grupnih improvizacija i iskustava članova grupe napisala i režirala profesorica Tihana Lipovec Fraculj. ☑

UČENIČKI OSVRTI NA FORUM-KAZALIŠTE

89,8%

učenika smatra
forum-kazalište
zanimljivom
metodom rada

88,6%

učenika smatra
da mogu puno
naučiti o temi i
prikazanom problemu
metodom foruma

83,4%

učenika bi
željeli ponovno su
djelovati u
forum-izvedbama
na novu temu

NINA LAGANOVIĆ, 8.c, OŠ Stenjevec:

"Gledajući unatrag prisjećam se bujice pozitivnih dojmova koju je u meni stvorio forum. Teško je to sve sažeti u par rečenica. Kao izvođač, a i publika forum kazališta, mogu reći da je to jedinstven način da se prikaže problem i njegovo rješenje. Njime se na atraktivan način mladima približava problem i ujedno se budi svijest da se problem mogu riješiti bez nasilja. Bilo je to posebno iskustvo koje me mnogo čemu naučilo i pokazalo mi smisao borbe te koliko je važno ustati, suočiti se sa stvarnošću i naposljetku shvatiti da je mrak ipak najtamniji tik pred zoru."

BRUNO KREŠ, 8. B, OŠ Stenjevec:

"Gledajući forum-predstavu naučili smo da ne treba sve rješavati na grub način, ponekad je i smiren razgovor s osobom dovoljan da se sukob malo smanji."

MIRTA MOSLAVAC, 8. b, OŠ Stenjevec:

"Jako mi se sviđjelo to što su teme forum-predstava vrlo realistične i suvremene, tj. imaju veze s onim s čime se mi djeca često danas suočavamo. Naučila sam mnogo toga i dobro sam se zabavila na radionici forum-kazališta. Bilo mi je zabavno kad smo igrali našu forum-predstavu pred razredom i onda su naši prijatelji glumili likove i predlagali rješenja. Sve u svemu, drago mi je što sam sudjelovala na forum-predstavama i uvijek se radujem novom forumu!"

MATEA ŽIVKOVIĆ, 8.c, OŠ Stenjevec:

"Na forumu je jednostavno prekrasno. Puno adrenalina, zabave i smijeha. Dok izvodim forum zapravo shvaćam kakvi sve problemi postoje, ali vidim i rješenja tih problema. Forum nam diže samopouzdanje, jer kao izvođači moramo biti hrabri i igrati pred svojim vršnjacima ili odraslima. Volim prisustvovati forum-predstavama i kao gledateljica, jer nam to opet diže samopouzdanje pogotovo kad se uživimo u lik potlačenog i u sceni se suprotstavimo onima koji nas gnjavaju ili omalovažavaju."

DAVORIN GORUPIĆ, 8.b, OŠ Stenjevec

"Bilo mi je super na forumu. Odlični su mi izvođači. Naučio sam kako nasilje zbilja nije rješenje, da moramo pomagati jedni drugima i da smo svi zapravo jednaki bez obzira što posjedujemo, koje smo vjere ili nacionalnosti."

ISTRAŽIVANJE O IZLOŽENOSTI NASILJU PREKO INTERNETA UČENIKA U ZAGREBAČKIM ŠKOLAMA

Rezultati će se prikazati i interpretirati u dvije tematske cjeline:

I. Opće informacije o korištenju novih medija,

II. Nasilje putem interneta

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 361 učenika/ca 6 osnovnih, 2 srednje i 2 učenička doma s područja grada Zagreba. 74,2% učenika u uzorku pohađa više razrede osnovne škole (7. i 8. razred), dok 25,8% niže razrede srednje škole (1. i 2. razred). U uzorku su učenice bile nešto zastupljenije (60,1%) od učenika (39,9%).

OPĆE INFORMACIJE O KORIŠTENJU

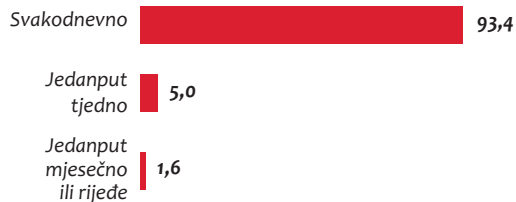
NOVIH MEDIJA

Podaci dobiveni istraživanjem ukazuju da 99,2% učenika/ca ima doma osobno računalo (Grafikon 1.), dok se njih 99,7% služi internetom, od čega 93,6% svakodnevno, 5% jednom tjedno, a tek 1,4% jednom mjesečno ili rjeđe (Grafikon 2.). 82,5% ima mobitel s pristupom internetu, 14,4% ima mobitel, ali bez pristupa internetu, dok tek 3% učenika/ca nema mobitel (Grafikon 3.).

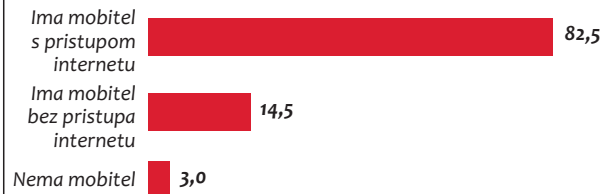
Grafikon 1. Posjedovanje osobnog računala kod kuće (%)

Grafikon 2. Učestalost korištenja interneta (%)

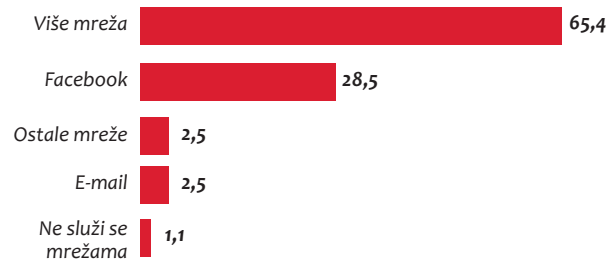

Grafikon 3. Korištenje mobitela (%)

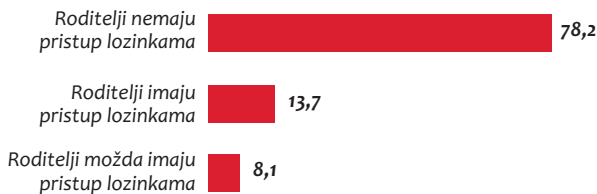
Čak 98,9% učenika/ca služi se društvenim (komunikacijskim) mrežama, od čega se 66,1% služi s više komunikacijskih mreža (obično navode Facebook, e-mail, chat, forum, Twitter, Ask.fm i dr.). Nešto više od ¼ djece služi se samo Facebook-om što jasno pokazuje da je Facebook toj generaciji ono što je e-mail bio starijim generacijama: učenici/ce daju prednost Facebooku kao načinu komuniciranja u odnosu na e-mail kojeg kao jedini način internetske komunikacije koristi tek 2,5% učenika/ca (Grafikon 4).

Grafikon 4. Korištenje društvenih mreža (n=357, %)

Roditelji većinom nemaju pristup komunikacijskim mrežama svoje djece (78,2%), a 8,1% izražava sumnju da roditelji možda znaju njihove lozinke za pristup društvenim mrežama (8,1%). Samo 13,7% učenika/ca izjavljuje da njihovi roditelji imaju pristup lozinkama odnosno mogu imati potpunu kontrolu nad aktivnostima svoje djece na društvenim mrežama (Grafikon 5.).

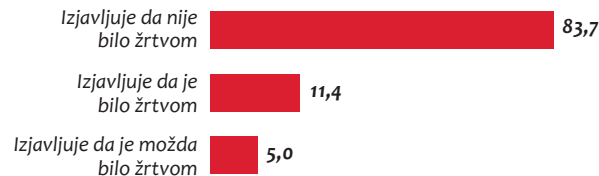
Grafikon 5. Roditeljski pristup lozinkama na mrežama (n=357, %)

NASILJE PREKO INTERNETA

Učenike/ce se tražilo da procjene jesu li bili žrtvom nasilja preko interneta. Riječ je o kontrolnom pitanju postavljenom na početku upitnika, prije pitanja koje definira različite oblike nasilja putem interneta, kako bi se ustanovilo razumiju li učenici/ce koja sva ponašanja obuhvaća pojam „cyberbullying“ ili „nasilje preko interneta“. Samo je 11,4% učenika/ca izjavilo da je bilo žrtvom nasilja preko interneta, 5% nije bilo sigurno, dok većina (83,7%) nije prepoznala sebe kao žrtvu nasilja (Grafikon 6.).

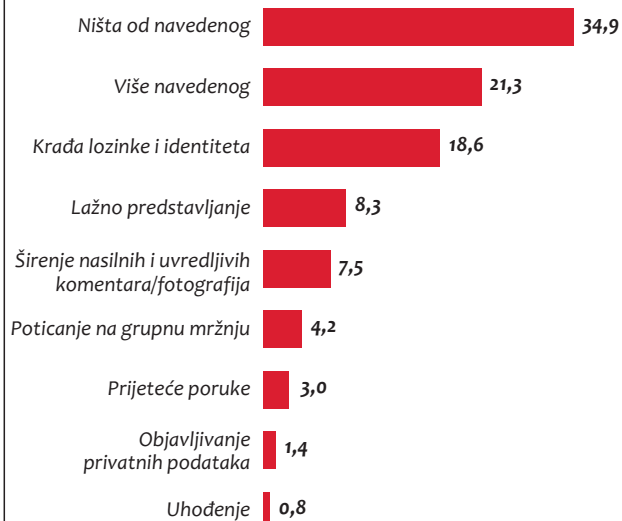
Grafikon 6. Jesi li ikad bio/la žrtva preko interneta? (%)

Međutim, kada ih se pitalo jesu li doživjeli neki od pojavnih oblika nasilja preko interneta, čak je 65,1% ispitanika (n=235) prepoznalo da je doživjelo, pri čemu je jedna petina njih (21,3%) doživjela više od jednog ponuđenih oblika nasilja (Grafikon 7.). Među žrtvama je 63,4% učenica i 36,6% učenika.

Od onih koji su doživjeli neki oblik nasilja (n=235), čak je 32,7% doživjelo više od jednog oblika nasilja, 28,5% bilo je žrtvom krađe lozinke i/ili identiteta, 12,8% lažnog predstavljanja druge osobe, 11,5% žrtvama širenja nasilnih i uvredljivih komentara/fotografija/slika, 6,4% bilo je žrtvama poticanja na grupnu mržnju, a 4,7% primilo je prijeteće poruke putem komunikacijskih mreža.

Krostabulacijom je ustanovljeno da od onih koji su doživjeli neki oblik cyberbullyinga (N=235), čak je 76,6% na kontrolno pitanje jesu li bile žrtve nasilja preko interneta odgovorilo „ne“. Kod svih oblika nasilja više je onih koji sebe prethodno nisu prepoznali kao žrtve nasilja preko interneta, a doživjeli su jedan ili više oblika nasilja

Grafikon 7. Oblik nasilja (%)

preko interneta: 55,5% (n=27) žrtava širenja nasilnih i uvredljivih komentara/fotografija/slika, 86,5% (n=67) žrtava krađe lozinke i identiteta, 96,6% (n=30) žrtava lažnog predstavljanja, 80% (n=15) žrtava poticanja na grupnu mržnju, 100% (n=5) žrtava objavljivanja privatnih podataka, 66,6% (3) žrtava uhođenja, 90,9% (n=11) žrtava prijetećih poruka i čak 63,6% (n=77) žrtava koje su doživjele više navedenih oblika nasilja na kontrolno

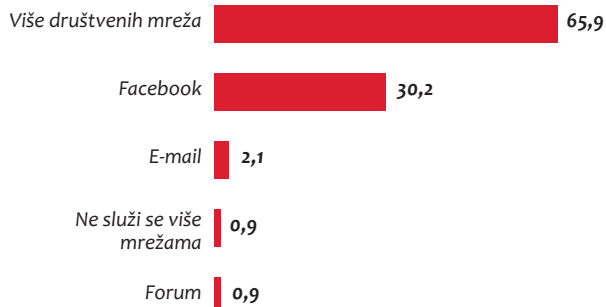
pitanje odgovorilo je da nije bilo žrtvom nasilja preko interneta (Tablica 1.). Moguće je da nisu bili svjesni koja sva ponašanja ulaze u definiciju „nasilja preko interneta“, odnosno, da u definiciju nasilja ubrajaju samo ponašanja u kojima dolazi do fizičkog kontakta, ali i da određena nasilna ponašanja putem interneta uopće ne smatraju nasiljem.

Tablica 1. Jesi li ikad bio/la žrtva nasilja putem interneta? *
Jesi li ikad doživio neki od sljedećih oblika nasilja putem interneta?

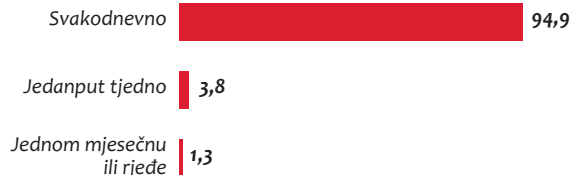
Jesi li ikad bio/la žrtva nasilja putem interneta?				
	Da	Ne	Možda	Total
Širenje nasilnih i uvredljivih komentara/fotografija	9	15	3	27
Krađa lozinke i identiteta	5	58	4	67
Lažno predstavljanje	0	29	1	30
Poticanje na grupnu mržnju	0	12	3	15
Objavljivanje privatnih podataka	0	5	0	5
Uhođenje	1	2	0	3
Prijeteće poruke	0	10	1	11
Više navedenog	25	49	3	77
Total	40	180	15	235

Čak 65,9% žrtava služi se s više društvenih mreža istovremeno (najčešće Facebook, e-mail, chat, Ask.fm, Twitter i dr.), dok se 30,2% žrtava služi samo Facebook-om (Grafikon 8.). Kad je riječ o žrtvama, čak 94,9% njih služi se internetom svakodnevno (Grafikon 9.). Većina žrtava (80%) izjavljuje da roditelji nemaju pristup ni kontrolu nad onim što rade na društvenim mrežama. Od ukupno 235 učenika koji su doživjeli neki oblik nasilja preko interneta, 42,9% zna identitet osobe koja je počinila nasilje, 35,8% ne zna tko je bio počinitelj, dok 21,3% misli da zna, ali nije siguran/na. Čak 40% učenika/ca bilo je žrtvom nasilja preko interneta kojeg je počinio vršnjak, a u 2,9% slučajeva počinitelj internetskog nasilja bila je odrasla osoba (Grafikon 10.).

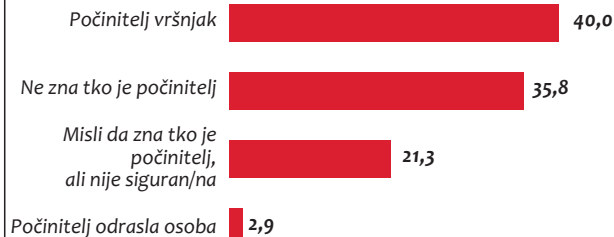
Grafikon 8. Žrtve prema društvenim mrežama koje koriste (n=235, %)

Grafikon 9. Žrtve prema učestalosti korištenja interneta (n=235, %)

Grafikon 10. Počinitelji nasilja preko interneta (n=235, %)

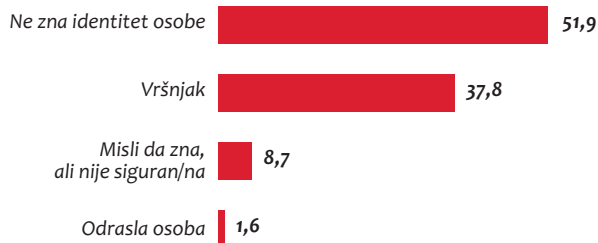
35,2% učenika primilo je neprimjeren seksualni sadržaj putem interneta (Grafikon 11.). Među onima koji su primili, 55,1% je ženskog, 44,8% muškog spola, a 94,4% služi se internetom svakodnevno. Od ukupno 127 učenika/ca koji su primili neprimjereni seksualni sadržaj putem interneta, nešto više od polovice (51,9%) ne zna tko je bio počinitelj, 37,8% kaže da je sadržaj poslao njihov vršnjak,

1,6% kao počinitelja identificira odraslu osobu, a 8,7% misli da zna tko je počinitelj, ali nije sigurno (Grafikon 12.).

Grafikon 11. Jeste li ikad primili kakav neprijemljen seksualni sadržaj putem interneta? (%)

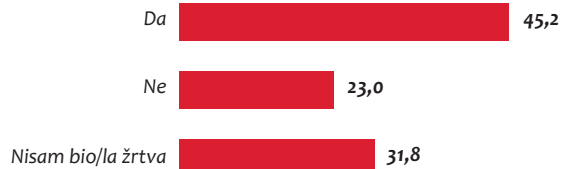

Grafikon 12. Identitet osobe koja je poslala neprijemljeni seksualni sadržaj (n=127, %)

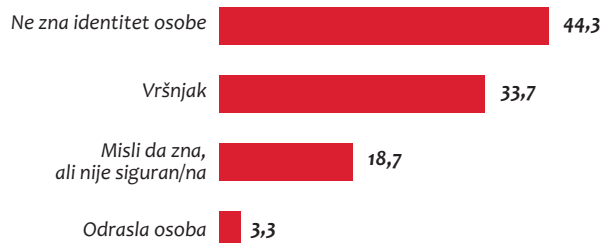

Rezultati su pokazali da je manje od polovice (45,2%) učenika svoje iskustvo nasilja preko interneta povjerilo nekome, dok 23% svoje iskustvo nije povjerilo nikome (Grafikon 13.). Od ukupno 246 učenika koji su bili žrtvom, 44,3% povjerilo se prijateljima, 18,7% roditeljima, a 3,3% nekoj drugoj odrasloj osobi. Čak 33,7% žrtava nije se povjerilo nikome (Grafikon 14.).

Grafikon 13. Jesi li ikome povjerio/la svoje iskustvo nasilja? (%)

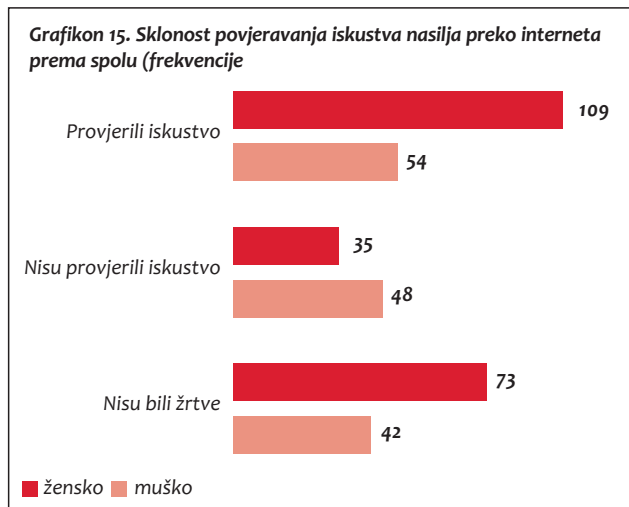

Grafikon 14. Kome si povjerio/la svoje iskustvo? (n=246, %)

Koristeći Hi-kvadrat test ustanovljeno je da postoji statistički značajna razlika u povjeravanju iskustva nasilja preko interneta i/ili primanja neprijemljenih seksualnih sadržaja prema spolu ($\chi^2=14.794$, $df=2$, $N=361$, $p=0.001$), odnosno, učenice su sklonije povjeriti svoje iskustvo nasilja preko interneta od učenika. Ukupno 75,7% učenika koje su doživjele neki oblik nasilja preko interneta svoje

iskustvo je povjerilo nekome, dok je tek nešto više od polovice 52,9% muških žrtava učinilo isto (Grafikon 15.). Kad je riječ o učenicama koje su povjerile iskustvo (N=109), 64,2% povjerilo se prijateljima/cama, 30,3% roditeljima, a 5,5% nekoj drugoj odrasloj osobi. Kad je riječ o učenicima koji su povjerili iskustvo cyberbullyinga (N=54), 72,2% povjerilo se prijateljima, 24,1% roditeljima, 3,7% nekoj drugoj odrasloj osobi. Kako pokazuju rezultati, učenice i učenici skloniji su povjeravanju iskustva nasilja preko interneta prijateljima nego odraslim osobama što može onemogućiti prikladnu intervenciju i prevenciju cyberbullyinga.

Od ukupno 302 učenika/ca koji se u kontrolnom pitanju na početku upitnika nisu prepoznali kao žrtve nasilja samo 113 (37,4%) ispitanika do kraja ispunjavanja upitnika ostalo je dosljedno toj izjavi, dok su dva ispitanika i dalje izražavala sumnju (Tablica 2.). Ostali su ipak prepoznali da su bili žrtvom nekog od oblika nasilja i/ili primanja neprimjerenog seksualnog sadržaja, pa su nastavili odgovarati na pitanja namijenjena žrtvama nasilja putem interneta.

**Tablica 1. Jesi li ikad bio/la žrtva nasilja putem interneta? *
Jesi li ikome povjerio/la svoje iskustvo nasilja putem interneta?
Crosstabulation**

Jesi li ikome povjerio/la svoje iskustvo nasilja putem interneta?					
		Da	Ne	Nisam bi/la žrtva nasilja	Total
Jesi li ikad bio/la žrtva nasilja putem interneta?	Da	35	6	0	41
	Ne	115	74	113	302
	Možda	14	3	2	18
	Total	163	83	115	361

Kako rezultati pokazuju, od ukupno 246 učenika/ca žrtvi cyberbullyinga i izlaganja neprimjerenom seksualnom sadržaju, 127 je primilo neki neprimjeren seksualni sadržaj, a 235 je bilo žrtvom i nekog od oblika nasilja putem interneta, pri čemu je jedna petina učenika bila

žrtvom više od jednog oblika cyberbullyinga. Riječ je o 68,1% učenika/ca žrtvi nekog od oblika cyberbullyinga, od kojih je samo 11,4% sebe prepoznalo kao žrtvu nasilja preko interneta u kontrolnom pitanju.

Rezultati su vrlo zabrinjavajući jer upućuju ne samo na to da učenici ne znaju definirati sva ponašanja koja se smatraju nasiljem preko interneta, već i na to da dio učenika neka od tih ponašanja uopće ne smatra nasilnima. Jedan dio učenika i dalje svoje iskustvo nasilja putem interneta ne povjerava nikome, a kada se i povjeravaju, skloniji su povjeriti se vršnjacima nego odraslim osobama koje mogu adekvatno intervenirati, zaustaviti i sankcionirati, pa i spriječiti daljnje nasilje. Većina roditelja nema nikakvu kontrolu nad onime što njihova djeca rade na društvenim mrežama, pa tako niti mogu prepoznati da su eventualne žrtve ili možda počinitelji cyberbullyinga. Većina učenika zna ili vjeruje da zna tko je bio počinitelj nasilja, ali oko trećine ne zna identitet počinitelja. Nalazi su alarmantni jer upućuju na hitnu potrebu intervencije kako bi se nasilje na internetu zaustavilo i spriječilo, posebice s obzirom na činjenicu da većina učenika/ca ima osobno računalo doma, posjeduje mobitel s pristupom internetu, služi se svakodnevno internetom i aktivno je na više društvenih mreža. Na taj način njihova izloženost potencijalnom cyberbullyingu je velika. 😊

ZAŠTO PREVENCIJA NASILJA METODOM FORUM-KAZALIŠTA?

- učenicima se na njima zanimljiv način postavlja pitanje, prikazuje problem koji im je poznat i blizak, a time potiče osvještavanje problema i identifikacija s likovima;
- kroz formu forum-kazališta pozivamo na dijalog, djelovanje i iznalaženje različitih rješenja nenasilnim putem;
- učenike potičemo na uočavanje te promišljanje moralno dvojbenih i problematičnih situacija, a potičući iskustveno učenje pozivamo na empatiju;
- učestvovanje u forum-izvedbi ojačava učenike, posebice učenike koji su u svojoj sredini osjetili tlačenje te ih se motivira da se zauzmu za sebe;
- učenicima ukazujemo da u određenim životnim situacijama ne smiju biti pasivni promatrači, već da mogu i moraju reagirati, djelovati i mijenjati stvari;
- razvijamo međusobno poštovanje, samopoštovanje i socijalne vještine kod učenika.

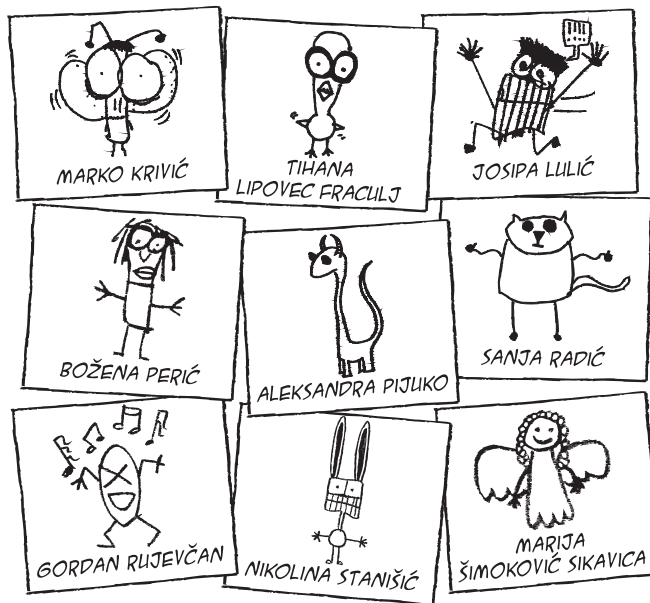
FORUM-GRUPA SAVJETOVALIŠTA „LUKA RITZ”

Svjetovalište je 2011. godine oformilo forum-skupinu i započelo s intenzivnim radom na forum-kazalištu kao dramsko-pedagoškoj i radioničkoj tehnici, ostvarivši pri tom vrijedne suradnje s osnovnim i srednjim školama te fakultetima.

U posljednje tri godine forum-grupa Savjetovališta "Luka Ritz" realizirala je desetak projekata koji se koriste metodom forum-kazališta te odigrala preko 50 forum-izvedbi na različite, djeci i mladima, zanimljive teme vršnjačkog nasilja, spolno uvjetovanog nasilja, diskriminacije i kršenja ljudskih prava, probleme alkoholizma i autoriteta, korupcije, nasilja putem interneta.

Na izvedbama i radionicama forum-kazališta sudjelovalo je preko 1000 učesnika.

FORUM-GRUPU SAVJETOVALIŠTA ČINE:

U svrhu upoznavanja, ali i produblivanja spoznaje o metodi forum-kazališta, Savjetovaliste organizira i dvodnevne radionice forum-kazališta. Radionica je koncipirana kao intenzivan edukacijski trening. Sastoji se od niza igara i vježbi preuzetih iz dramske pedagogije kao i specifičnih Boalovih vježbi. Ukratko, vježbe su podijeljene u nekoliko skupina:

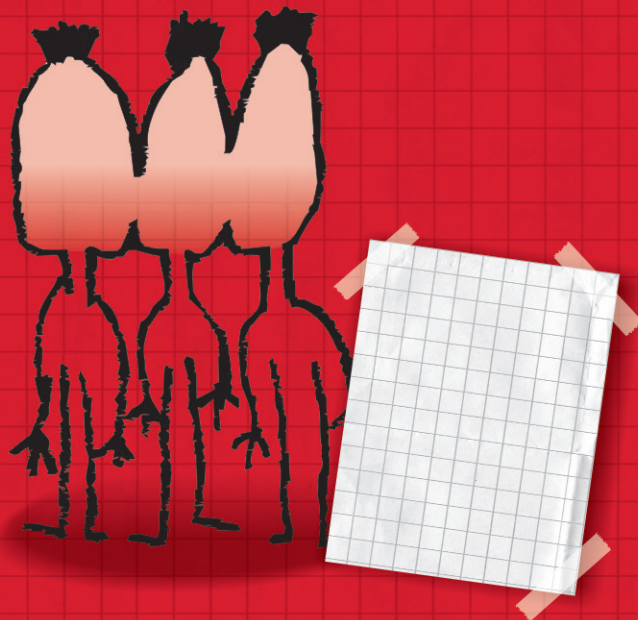
- vježbe za upoznavanje sudionika te njihovo zbližavanje, stvaranje povjerenja, otvorenosti, razvijanje verbalne komunikacije, mimike i pokreta, osvještavanje pozicija moći te osvještavanje agresivnosti u sebi.
- vježbe kazališta skulptura/slika.
- priprema forum-scene i izvedba iste.

Sve zainteresirane za forum-radionice molimo da se jave na e-mail: info@savjetovaliste.hr

KORIŠTENA LITERATURA:

1. Boal, A. (2009). *Igre za glumce i ne-glumce*. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj – Pili-poslovi d.o.o.
2. Buljan – Flander, G. (ur.) (2010). *Nasilje preko interneta*. Zagreb: Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba.
3. Krušić, V. (ur.) (2007). *Ne raspravljaj, igrati!* Priručnik forum-kazališta. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj – Pili-poslovi d.o.o.

Forum-kazaljste

Ova brošura je nastala uz financijsku pomoć Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta.

